

Тетяна Дубляниця

ІНВЕНТАР 1556 РОКУ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ ВОЛОДІНЬ КОРОЛЕВИ БОНИ НА КОВЕЛЬЩИНІ

Стаття присвячена дослідженню інвентаря Ковельського староства 1556 року. Визначається його інформаційний потенціал для вивчення соціально-економічного розвитку староства на момент переходу його від королеви Бони до Жигимонта-Августа. Проаналізовано можливість використання інформації джерела при дослідженні господарсько-адміністративних одиниць минулого.

Ключові слова: *інвентар, описово-статистичні джерела, Ковельське староство, повинності, фільварки, структура населення, дворище, лан.*

Вивчення господарсько-адміністративних одиниць минулого значною мірою залежить від стану збереження описово-статистичних джерел. Особливе місце серед них займають інвентарі. Вони створювалися при передачі приватних володінь в оренду або спадщину, в разі їх продажу або розподілу між нащадками, а також при введенні в володіння державними маєтностями ново-призначених старост.

Для свого часу інвентарі мали важливе юридичне значення, через що протягом тривалого періоду зберігалися в архівосховищах. Саме ця обставина значним чином сприяла тому, що частина цієї документації дійшла до нашого часу. Крім того, з інформаційної точки зору даний вид джерел є найточнішим, бо створювався для власних господарських потреб і при контролі власника.

Цінність інвентарів в основному пояснюється трьома причинами: 1) багатством вміщеної в них інформації, 2) масовістю, 3) відносною однорідністю форми. Усі інвентарі, хоча і не в повному обсязі, об'єднують їх форма. Найчастіше зустрічається потрійна структура: опис двору і фільварку, опис осілості, опис повинностей. Перша частина найчастіше постає у вигляді опису, а дві інші – у формі таблиць [8, с. 128 – 129]. Таким чином, особливість даного виду джерел полягає у тому, що в них присутня не лише констатація фактів, але й можливий, в певних випадках, їх ширший опис.

Інвентар Ковельського староства 1556 р. з'явився внаслідок переходу цих маєтностей від королеви Бони, яка володіла ним з 1543 р. і зарекомендувала себе як ефективна управителька, до Жигимонта-Августа, Вона прагнула до всеохоплюючого господарського обліку та впорядкування управління [3, с. 14, 15]. Перебування Ковельщини у володінні королеви Бони, сприяло забезпеченню цього регіону описово-статистичними джерелами.

Більшість інвентарів містить багато відмінностей, бо спочатку не існувало чіткого формуляру для їх складання. З огляду на це, завданням даної статті є необхідність з'ясувати інформаційну насиченість даного джерела та особливості його свідчень для вивчення соціальних та економічних аспектів історії Волині середини XVI ст.

Інвентар 1556 року і раніше був відомий дослідникам. Дане джерело знав і використовував у своїх дослідженнях І. Д. Бойко. У своїй праці, присвяченій українському селянству в другій половині XVI – першій половині XVII ст., вчений посилається на джерело при розгляді землекористування, повинностей селян, фільварків, диференціацію селянства Ковельського староства [5, с. 156 – 157, 291]. І. Д. Бойко намагався показати еволюцію феодалної ренти за півстоліття і зміни економічного побуту селянства в цьому регіоні на основі інвентарів 1556, 1590 і 1609 рр. Сучасні дослідники також використовують у своїх дослідженнях відомості інвентаря 1556 р. Характеризуючи описово-статистичні джерела другої половини XVI – початку XVII ст. з історії міст Ковельщини та староства в цілому, В. Б. Атаманенко у своїх статтях значну увагу приділяє інвентарю [3; 4]. Однак, потрібно зазначити, що даний документ належить до неопублікованих джерел і на сьогодні ґрунтовна джерелознавча характеристика інвентаря в українській історіографії відсутня. Зараз цей документ зберігається в Центральному Державному Історичному Архіві України в м. Києві. Складено інвентар польською мовою. За своїм обсягом він займає 51 аркуш.

За інвентарем 1556 року в Ковельському старостві нараховувалося 39 поселень, відповідно 3 міста та 36 сіл. Зокрема, до міст віднесено Ковель, Вижву та Миляновичі [1, арк. 3, 28, 43]. До Ковеля належали наступні села: Вербка, Бахів, Лаодовля, Облапи, Гошерниче, Мощена, Соколова Воля, Мутвиця Воля, Хлевечле, Осовинська Воля, Туличів, Тишівка, Білин, Скулин, Стеблі, Колодяжне, Колодяжна Воля, Красна Воля, Млинська Воля, Дубно, Волоша [1, арк. 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27]. Якщо до Ковельського ключа належало 21 поселення, то до Виживського лише 9: Брід, Стара Вижва, Шайно, Грицьковичі, Красноволя, Поридуби, Хотечів, Нуйно, Мощиця [1, арк. 32, 33, 35, 36, 37, 40, 42]. Найменшим був Миляновицький ключ, де знаходилося лише 6 поселень: Туровичі, Кличковичі, Ольшаниця, Жилів, Годовичі, Краловичі [1, арк. 44, 45, 46, 47].

Хоча інвентар називає містами 3 поселення – Ковель, Вижву та Миляновичі, але серед них лише Ковель за своєю структурою відповідає статусу міста. На відміну від Миляновичів та Вижви, інвентар описує наявну тут вуличну мережу. Починається опис, можливо, із Ринкової площі, хоча прямо в інвентарі це не вказано [1, арк. 3]. Тут проживала третина всіх міщан. В. Б. Атаманенко припускає, що навряд чи таким великим міг бути Ринок. Ймовірно, йшлося або про вулицю або про ринкову площу та ще якусь вулицю [3, с. 16]. Далі в інвентарі перераховано міщан, що проживали на 5 вулицях: Півгрецькій, вулиці за жидівською брамою, Підлузькій, Шамаревській, Підлузькій на волі [1, арк. 6, 7, 8,]. Також в м. Ковелі знаходився Козій ринок та передмістя Глинянка [1, арк. 9, 11]. Велику кількість населення мав Козій ринок, а найменшу – Шамаревська вулиця та передмістя Глинянка [1, арк. 8, 9 – 12]. У випадку м. Вижви та м. Миляновичів, інвентар не вказує на вуличну мережу; лише у Вижві було передмістя Виживська Воля [1, арк. 30].

Про рівень розвитку міста може свідчити заняття його мешканців, зокрема, наявність ремісничих спеціальностей. Окремо в описі ця категорія не виокремлюється, але в переліку міщан в деяких випадках можна визначити їхні професії. Дуже часто поряд з іменем ковельських міщан зустрічається вставка «коваль» (11 разів) та «швець» (18 разів), рідше – «м'ясник» (2 рази), «кушнір» (1 раз), «будник (1 раз), «шаповал» (1 раз), «шевро» (1 раз) [1, арк. 3 – 12]. Серед ремісничих прізвищ виживських міщан зустрічаються лише «коваль» (4 рази) «швець» (3 рази) та ситник (1 раз) [1, арк. 28 – 30]. При описі м. Миляновичі вказівки на ремісничі спеціальності міщан відсутні. Серед національностей міщан інвентар конкретно вказує лише на євреїв («жидів»). В м. Ковелі існувало 19 жидівських будинків, які оподатковувалися [1, арк. 13], у м. Вижві – 2 [1, арк. 31]. Якщо врахувати, що єврейська громада завжди тяжіла до суто міських занять, то кількість її представників в містах також могла говорити про рівень їх розвитку. Таким чином, євреї в Ковелі становили близько 7% (якщо враховувати 23 будинки, з яких 19 підлягали оподаткуванню), у Вижві – 1,3%. У Миляновичах єврейська громада була відсутньою, як і вказівки на ремісничі спеціальності, що свідчить не на користь його як міста, яке мало чим за усіма показниками відрізнялося від великих сільських поселень.

За чисельністю будинків П. М. Сас у своїй праці поділяє всі міста на три групи: малі (до 200 будинків), середні (від 200 до 700 будинків) і великі (більш ніж 700 будинків). Вижву і Миляновичі він відносить до малих міст, а Ковель – до середніх [7, с. 21 – 22]. Дійсно, за інвентарем 1556 р в м. Ковелі було 330 будинків, 19 єврейських, а також мешкало 38 коморників, 5 гуменників, 4 замкових слуги [1, арк. 12 – 13]. У м. Вижві – 115 будинків, 2 єврейські будинки [1, арк. 31], м. Миляновичі – 44 будинки і 12 городників [1, арк. 43 – 44].

Всі міщани зазначених міст користувалися землею, яка поділялася на лани, фільваркові мори, поля, сіножаті, за які сплачували податки: з лану – 6, з фільваркового моргу – 3, поля – 11, сіножаті – 11 грошів [1, арк. 14]. Окрім того, з будинку платили в м. Ковелі по 4 гроші, м. Вижві та м. Миляновичах – 3 гроші [1, арк. 14, 31, 44]. Менше в Миляновичах платили чиншу з будинку порівняно з Ковелем та Вижвою – лише 3 гроші [1, арк. 44]. Окремою статтею доходів були прибутки від млинів, солодовень, броварень і корчем. Зокрема, млинів у Ковелі було 2, Вижві – 5, Миляновичах – 2. Також у Ковелі було 5 солодовень, броварня і корчма, Миляновичах – броварня і корчма [1, арк. 14, 31, 44]. У Вижві та Миляновичах також була присутня така повинність, як медова данина [1, арк. 31, 44]. Звичайно, тут перераховано не усі статті доходів з міст, але в інвентарі вони досить докладні та розлогі, що пояснюється основним призначенням цього виду описово-статистичних джерел. Різноманітні платежі з м. Ковеля складали 305 кіп 59 грошів, з м. Вижви – 71 копа 8 грошів, з м. Миляновичів – 11 кіп 36 грошів [1, арк. 14, 31, 44]. Таким чином, доходи міст співвідносилися з їхніми розмірами.

Певним недоліком при описі міст є те, що в інвентарі відсутня будь-яка інформація про замок, військовий потенціал, мала інформативність стосовно професійної та національної приналежності міщан. Загалом, вся інформація спрямована на визначення прибутковості міст.

При опрацюванні описів сіл Ковельського староства, видно, що не у всіх селах була проведена волочна поміра. Ряд сіл жило ще дворищним ладом: Білин (13 дворищ), Скулин (8 дворищ), Стеблі (1 дворище), Хотечів (23 дворища), Нуйно (15 дворищ), Мощиця (8 дворищ) [1, арк. 22 – 25, 37 – 42]. Кількість господарств у кожному окремо взятому дворищі могла бути дуже різною. У дворищі, як правило, в середньому було 2 – 3 сім'ї. Хоча зустрічаються дворища, в яких було 7 і навіть 9 сімей. Так, в с. Білин на 13 дворищах знаходилося 26, с. Скулин на 8 дворищах – 39, с. Стеблі на 1 дворищі – 8, с. Хотечів на 23 дворищах – 66, с. Нуйно на 15 дворищах – 42, с. Мощиця на 8 дворищах – 12 господарств [1, арк. 22 – 25, 37 – 42]. В інших селах селяни вже жили на ланових наділах або їх частинах. Більшість господарств мали в своєму розпорядженні 1 лан, хоча були присутні і пів ланові. Така ситуація спостерігається у с. Вербка, с. Облапи, с. Мощена, с. Хлевечле, с. Стара Вижва, с. Туровичі, с. Кличковичі, с. Ольшаниця [1, арк. 14 – 15, 17, 18, 20, 33, 44, 45], що становило біля 40 господарств. Найбільшими за кількістю ланових господарств були с. Мощена Ковельського та с. Стара Вижва Вижівського ключа (відповідно, 41 та 38 ланів) [1, арк. 17, 32].

Окрему категорію населення складали городники. Городники становили категорію бідних селян, які з тих чи інших причин не мали змоги обробляти великі польові наділи, а лише працювали на своїх городах розміром близько 3 моргів землі. Зокрема, городниками ставали сім'ї, які втратили годувальника (вдова з малими дітьми); прийшли з інших сіл селяни, котрі, якщо й мали якісь статки, то залишили їх на попередньому місці і їм потрібен був час, щоб обзавестись господарством та поліпшити своє матеріальне становище; розорені селяни, а також молоді господарі, які щойно виділилися з батьківського дворища і починали самостійне господарювання. У Ковельській волості городники були представлені в таких селах: Бахів – 4, Мощена – 6, Хлевечле – 3, Туличів – 3, Шайно – 11, Грицьковичі – 2, Поридуби – 10, Жилів – 1, Годовичі – 1 [1, арк. 16, 19, 20, 21, 34, 35, 37, 46].

Серед окремо описаної категорії населення в інвентарі виділено бояр путних. Зокрема, в с. Вербці було 2, с. Облапи – 4, с. Туличові – 3, с. Поридубах – 6, с. Кличковичі – 2, с. Жилові – 2, с. Годовичі – 6 [1, арк. 15, 17, 21, 36, 45, 46]. Вони належали до категорії сільського населення, яка була звільнена від повинностей за виконання певної служби.

На 1556 рік в Ковельському старостві було ще достатньо вільного земельного фонду. Про це свідчать неодноразові згадки в інвентарі про пусті лани та землі. Найбільше пустих ланів було в с. Гошерниче – 5 [1, арк. 17], по 3 лани – в с. Вербка та с. Дубно [1, арк. 15, 27], 2 лани – в с. Соколова Воля [1, арк. 19], по 1 лану – в с. Мутвиця Воля, с. Туличів, с. Красноволя [1, арк. 20, 21, 36], по півлану – в с. Облапи та с. Ольшаниця [1, арк. 17, 47], земля одного дворища лежала пустою в с. Скулині [1, арк. 25]. Якщо підрахувати загальну кількість вільних ланів, то матимемо 17, а також одне дворище.

Актуальним питання історії селянства в XVI ст. є його повинності, які поділялися на грошову, натуральну та відробіткову ренту. Для різних категорій селян їх розмір був відмінний, з урахуванням економічних можливостей кожного. Інвентар 1556 р. не містить відомостей про відробіткову ренту та її тривалість (кількість днів). Лише для села Вербка вказано, що «робити кожного дня повинні» [1, арк. 15]. Стосовно грошових та натуральних повинностей, то вони в інвентарі розписані чітко окремими пунктами в кінці опису кожного села. Зумовлено це, звичайно, тим, що описувачів цікавила насамперед кількість отриманих доходів. Найчастіше чинш з лану становив 10 грошів, лише в с. Колодяжній Волі – 20 грошів [1, арк. 26], с. Ольшаниці – 4 гроші [1, арк. 45], с. Туличові, с. Тишівці, с. Красній Волі, с. Дубно – по 6 грошів [1, арк. 22, 27]. Грошова повинність була також представлена виплатою воловщизни та сторожового. Часто грошовий чинш замінювався бранням меду. За підрахунками І. Д. Бойко, в середньому з родини-господарства стягувалися 53 грошів і 3 липівки меду (або 1 злотий 12 грошів) [5, с. 157]. В якості натуральної данини давали овес, жито, гусей, курей та ін. Вівса найчастіше давали 4 маці, хоча в с. Туличові та с. Ольшаниці – по 2 маці [1, арк. 22, 45], а с. Грицьковичах – 1 мацу [1, арк. 35]. Жита – півмаці, і лише в с. Шайно – по маці [1, арк. 34]. Отже, провівши аналіз повинностей селян, видно, що вони не становили єдиної норми. Ймовірно, адміністрація підходила індивідуально до кожного села.

З опису повинностей можна зробити висновок, що найпоширенішими серед зернових культур в господарстві селян були овес та жито. Займалися селяни окрім рільництва та тваринництва допоміжними промислами – рибальством та бортництвом. Серед переліку городників села Вербка зустрічаємо риболова замкового [1, арк. 15]. Про розвиток бортництва свідчить медова данина, яку сплачували селяни, особливо ті, які жили дворищним ладом. Також серед селян, очевидно, були такі ремісники як коваль та швець. Згадки про них містяться в описі сіл Білин та Хотечів [1, арк. 23, 37]. З зерновим господарством були пов'язані промисли з переробки зерна на борошно, пиво, горілку. Зокрема, млини знаходилися в с. Білині, с. Млинівській Волі, с. Хотечові, с. Нуйно, с. Годовичі [1, арк. 24, 27, 40, 42, 48], корчма – в с. Шайно, корчма і броварня – в с. Краловичі [1, арк. 34, 47].

XVI століття ознаменувалося появою в шляхетських господарствах фільварків, що були засновані на праці залежних селян та своєю продукцією були орієнтовані на ринок. Інвентарі належать до одного з найбільш інформаційно насиченого для вивчення фільваркового господарства виду описово-статистичних джерел. За інвентарем 1556 р. в Ковельському старостві вже було 8 фільварків [1, арк. 48]. Встановити їх місцезнаходження за даними інвентаря неможливо. Для цього можна скористатися лише свідченнями пізнішого інвентаря 1590 р., який так само вказує на існування 8 фільваркових дворів у Вижві, Миляновичах, Вербці, Білині, Грицьковицях, Хотечові, Нуйно, Туличові [1, арк. 64, 65, 67, 68, 70 – 72]. Однак, проблемою залишається і те, що окремо описи кожного фільварку в інвентарі відсутні, лише в кінці вказано урожай фільваркового збіжжя на 1555 р., кількість худоби, свиней та птиці. Таким чином, судити про розміри цих фільварків, забудови їх дворів, особливості їх розвитку неможливо. Недостатньо також інформації для визначення величини урожайності різних зернових культур, що вирощувалися у фільварках.

Найпоширенішими зерновими культурами у фільваркових господарствах на той час були, жито, пшениця, овес, ячмінь. Найчастіше найбільшу частину оброблюваного ареалу, особливо у вигляді озимини, займало жито. Його частка в обороті була весь час найбільшою. Призначення жита – крім продажу – було переробка на борошно, а також годівля худоби соломою або січкою, не виключено, що використовувався і для вироблення пива [10, с. 139]. Урожай жита 1555 р. серед ковельських фільварків був найбільшим серед інших зернових культур і складав 1736 кіп [1, арк. 48].

З товарної точки зору надзвичайно велику роль відігравала пшениця. Хоча її ареал в зерновому господарстві був не таким великим, а вирощування її залежало від багатьох умов, передусім природних, особливо від якості ґрунту [10, с. 140]. Урожай пшениці ковельських фільварків в інвентарі 1556 р. не зазначений, сказано лише, що пшениці залишилося 47 кіп [1, арк. 48]. З реєстрів збору водяного мита Влоцлавецької митниці 1555 – 1576 рр. видно, що королева Бона постає як експортер 140 лаштів озимої пшениці з Ковельського староства у 1555 році, що дорівнювало близько 280 тонн (1 лашт – міра зерна близько 2 тонн) [2, с. 161]. Якщо врахувати, що 1 лашт коштував 25 злотих, то отримуємо прибуток від даної торгової операції в 3500 злотих.

Велику частину в зерновому господарстві займав овес. Причина цього – мала вибагливість його до ґрунтів, хоча урожайність була нижчою, ніж жита та пшениці. Ціна на нього була низькою, використовувався він головним чином для годівлі худоби [10, с. 140]. 1555 р. в ковельських фільварках було зібрано 1141 ½ кіп вівса [1, арк. 48]. Також у великій кількості його одержували в якості натуральної данини від підданих селян.

Ячмінь відігравав значну роль в тогочасному господарстві, хоча не займав такого великого ареалу, як жито, овес чи пшениця. Свідчать про це і дані інвентаря, де говориться, що ячменю вродило 96 кіп [1, арк. 48], значно менше ніж жита та вівса. Він призначався для продажу, соломи для худоби, для вживання в їжу людьми, а головним чином для виготовлення пива [10, с. 141].

Сіяли у фільварках також просо, гречку (татарку). Польовою культурою був і горох. Урожай цих культур у ковельських фільварках наступний: просо – 57/20, татарка – 91, горох – 54 копи, а також 15 кіп конопель [1, арк. 48 – 49].

Досить активно розвивалося тваринницьке господарство. Інвентар 1556 р. вказує на значну кількість худоби у фільварках. Зазначено, що всієї худоби 692 голови. Фільваркова худоба складала 466 голів, з яких 18 становили робочі воли, 120 – дійні корови і 328 – телята та яловичі [1, арк. 49]. Худоба становила окрему статтю доходу. Зокрема, сума з проданої худоби складала 36 кіп 12 грошів [1, арк. 49]. А. Вичанський вказує, що зазвичай від однієї корови отримували до-

хід в розмірі 2 флорени на рік. Але від цієї норми існувала велика кількість відхилень: дохід міг коливатися від одного флорена (при поганих умовах випасу) до 9 флоренів (при дуже добрих). Одночасно ціни на масло коливалися від 2,5 до 9 грошів за один кілограм. Частина молока ішла на споживання у фільварку і лише частина трактувалася як ринковий продукт у вигляді масла чи сиру [10, с. 163]. Навіть припустивши, що дохід від корови становив 2 флорени, отримаємо 240 флоренів, що становить більшу суму, ніж надходило від проданої худоби. В нашому випадку в інвентарі не зустрічається інформація, яка свідчила б про розведення волів для отримання м'ясної продукції, тобто, купівлю волів на осінь, щоб після зимової відгодівлі, весною вигнати їх за кордон і продати. Натомість, вказано лише про існування робочих волів. В XVI столітті коні майже не використовувалися для праці в рільництві. Годували їх переважно для війська або перевезення товарів та осіб [9, с. 96]. Не виключенням були і ковельські фільварки, в яких зафіксовано лише 6 коней [1, арк. 49].

В значній кількості розводили свиней, яких разом нараховувалося 259 [1, арк. 49]. Була присутньою у фільварках також птиця, зокрема, гуси, кури та качки. Хоча птахівництво становило невеликий відсоток в фільварковому господарстві, що можна пояснити тим, що потребу у птиці задовольняли данини селян [9, с. 165]. Найбільш вигідною була годівля гусей, оскільки їхня вартість була найвищою. Годівля ж качок становила значний клопіт, бо качки загрожували нересту риби в ставках і саджавках. У зв'язку з цим, їхньої годівлі часто уникали [10, с. 170 – 171]. Доказом цього можуть служити дані про кількість птиці в ковельських фільварках: гусей – 375, курей – 313, качок – 80 [1, арк. 49].

Багатогалузеве державне господарство Ковельського староства обслуговувалося не тільки залежними селянами, а й найманими працівниками [5, с. 157]. Так, за виготовлення ванчосу виплачено 188 кіп грошів, за його вивіз – 50 кіп, а залишено для сплати за доставку продукції до Гданська – 20 кіп грошів [1, арк. 50]. Проте, безумовно, наймана сила була допоміжною, основними ж працівниками були залежні селяни.

Отже, інвентар 1556 р. є цінним джерелом для вивчення соціально-економічного розвитку Ковельського староства на момент переходу його від королеви Бони до Жигимонта-Августа. Він містить інформацію, що стосується розвитку міст та їхніх прибутків, адміністративну організацію староства, процесу переходу сіл від дворищного до ланового господарств, повинності сільського та міського населення, урожайності фільварків, прибутковості міст і сіл та Ковельського староства цілому. Звичайно, в деяких аспектах інвентар є дещо спрощеним. Тут відсутня розлога описова характеристика. Складно за його даними говорити про професійну та національну структуру міського населення. Інвентар лише називає загальну кількість фільваркових господарств староства та загальну суму урожаю окремих культур за 1555 р., а також кількість худоби. При цьому, в ньому відсутні будь-які описи фільваркових дворів та їх розташування, переліки фільваркової адміністрації та людності. Не можна почерпнути із даного джерела жодних відомостей про замок, військовий потенціал староства. В чому інвентар 1556 р. можна назвати ідеальним, так це в описі прибутків, розписаних окремо по кожному дому, дворищу, лану, сумарно для кожного села, міста та староства загалом.

Незважаючи на всі перераховані недоліки, інвентар має важливе значення в якості одного з найраніших описово-статистичних джерел Ковельщини. Цінність документа значно зростає при залученні до дослідження близьких за видом джерел. Інформацію даного джерела можна порівняти з даними інвентарів Ковельщини 1590 та 1609 рр. або інших споріднених джерел – люстрацій 1616, 1628 рр., поборових реєстрів 1570, 1577, 1583, тарифів подимного 1629 р. – таким чином простеживши еволюцію соціально-економічного розвитку староства майже протягом століття. Звичайно, для кращого вивчення інвентаря актуальним залишається його публікація та введення до наукового обігу, що дало б можливість з нових методологічних засад розглянути становлення та розвиток не лише соціально-економічного та демографічного розвитку Ковельського староства, але й інших господарсько-адміністративних регіонів Волині.

Список використаних джерел та літератури:

1. ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України, м. Київ). Ф. 1 (Скарб коронний). Оп. 1. Спр. 4. 51 арк.
2. Торговля на Україні, XIV – середина XVII століття: Волинь і Наддніпрянщина. Київ, 1990. 408 с.
3. Атаманенко В. Б. Описово-статистичні джерела другої половини XVI – початку XVII ст. з історії міст Ковельщини. *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України і Волині.*

Матеріали 50 Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції: Зб. наук. праць. Ковель, 2013. С. 14 – 18.

4. Атаманенко В. Б. Описово-статистичні джерела XVI – XVII ст. з історії Ковельщини. *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині.* Луцьк, 2003. Ч.1. С. 44 – 46.

5. Бойко І. Д. Селянство України в другій половині XVI – першій половині XVII століття. Львів, 1963. 328 с.

6. Ковальський Н. П. Источники по социально-экономической истории Украины XVI – первой половины XVII века: Структура источниковой базы. Днепропетровск, 1982. 89 с.

7. Сас П. М. Феодальные города Украины в конце XV – 60-х годах XVI века. Київ: Наукова думка, 1989. 230 с.

8. Kula W. Problemy i metody historii gospodarczej. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe, 1983. 786 s.

9. Rutkowski J. Historia gospodarcza Polski (do 1864). Warszawa: Książka i wiedza, 1953. 568 s.

10. Wyczanski A. Studija nad folwarkiem szlacheckim w Polsce w latach 1500 – 1580. Warszawa: Panstw. Wydawa. Nauk, 1960. 285 s.

Татьяна Дубляница

**ИНВЕНТАРЬ 1556 ГОДА КАК ИСТОЧНИК ИЗУЧЕНИЯ ВЛАДЕНИЙ КОРОЛЕВЫ
БОНЫ НА КОВЕЛЬЩИНЕ**

Статья посвящена исследованию инвентаря Ковельского староства 1556 года. Определяется его информационный потенциал для изучения социально-экономического развития староства на момент перехода его от королевы Боны к Жигимонту-Августу. Проанализировано возможность использования информации источника при исследовании хозяйственно-административных единиц прошлого.

Ключевые слова: инвентарь, описательно-статистические источники, Ковельское староство, повинности, фольварки, структура населения, дворыще, лан.

Tetiana Dublianytsia

**INVENTORY 1556 AS A SOURCE FOR STUDYING THE HISTORY KOVEL POSSES-
SION OF QUEEN BONA**

The article researches Inventory of Kovel starostvo in 1556. Information potential for the study of social and economic development of starostvo at the time of its transition from Queen Bona to Zhigimont-Augustus is defined in the article. The ability to use information of source in the study of economic and administrative units of past is analyzed.

Key words: inventory, descriptive and statistical sources, Kovel starostvo, duties, manors, population structure, courtyard, field.